

однозначно позитивну чи однозначно негативну.

Позитивний аспект діяльності ТНБ – в період зростання національної економіки іноземні банківські установи покращили низку показників – відбулося підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи; розширення асортименту банківських послуг; зростання темпів кредитування; поліпшення якості банківських послуг.

Негативний аспект діяльності ТНБ – оскільки закордонні банки передусім діяли у власних комерційних інтересах, тим самим забезпечуючи необхідний рівень прибутковості, зниження відсоткових ставок не відбулося. При збереженні достатньо високої вартості своїх послуг банкам, які перебувають під контролем іноземного інвестора, вдалося захопити частку національного ринку банківських послуг. Підвищення ризику залежного розвитку вітчизняної фінансової системи та держави в цілому обумовлено зростанням частки іноземного капіталу [3, с. 262].

Висновки. Глобалізаційні процеси у світовому економічному просторі та міжнародних економічних відносинах призводять до проникнення іноземного капіталу в банківський сектор тієї чи іншої країни. Експансія транснаціональним капіталом національних ринків банківських послуг та посилення впливу ТНБ на розвиток фінансових систем приймаючих країн є характерними ознаками прояву міжнародної інтеграції. Отже, Україні необхідно управляти процесами входження ТНБ на вітчизняний ринок банківських послуг, регулювати їх діяльність у тих напрямках, які відповідають інтересам економіки, забезпечують стабільність функціонування національного банківського сектору.

В роботі був зроблений розподіл за країнами походження банківських установ, які перебувають під контролем транснаціонального капіталу, на п'ять кластерів – європейський, кластер СНД, офшорний, спільний, X-кластер. На основі кластеризації була проведена оцінка діяльності іноземних банків. Слід відзначити, що більша частина активів та власного капіталу банків з транснаціональним капіталом належала європейському кластеру, велика частка прибутків від діяльності іноземних фінансових установ припадала на офшорний кластер. Дослідження географічної належності іноземного банківського капіталу, що надійшов до України, свідчить, що частка кластеру СНД, а саме російського капіталу, зростає найшвидшими темпами, тобто відбувається експансія російських банків національної банківської системи. Швидке зростання частки російських фінансових установ на вітчизняному ринку банківських послуг обумовлюється геополітичними цілями їх власників.

Пріоритетними напрямками регулювання транснаціоналізації в фінансовому секторі України є жорсткість регулювання банківської справи, суворий нагляд за банківською діяльністю та надійна капітальна база.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Д'яконова І. І. Дослідження сучасних процесів M&A в міжнародній банківській справі [Текст] / І. І. Д'яконова, Я. О. Костюченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2011. – Вип. 1(10). Ч. II. – С. 18-26.
2. Гусев Я.О. Маркетингові інновації банків з іноземним капіталом в Україні /Я.О. Гусев // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. - №3. – С. 151-158.
3. Подчесова В. Іноземний капітал на банківському ринку України / В. Подчесова, Ю. Сидоренко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2(7). – С. 257-263.
4. Козьменко О.В. Експансія іноземного капіталу в банківську систему України: загрози і можливості / О.В. Козьменко, Т.А. Васильєва // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. - №2(8). – С.98-102.
5. Кубах Т.Г. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу у банківському секторі України / Т.Г. Кубах // Культура народів Причорномор'я. – 2009. - №157. – С. 86-89.
6. Єріс Л. М. Комплементарний аналіз розвитку банківської системи України [Текст] / Л.М. Єріс // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2011. – Вип. 32. - С. 154-163.
7. Довгань Ж.М. Позитивні та негативні наслідки впливу іноземного капіталу на стійкість банківської системи України / Ж.М. Довгань // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2011. - №1 (10). – С. 25-30.
8. Варода Л. В. Аналіз механізму формування власного капіталу банківських установ / Л. В. Варода // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. - Т. 30. - С. 69-79.
9. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу / Р. Корнилюк // Економічна правда - 12.05.2009. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/publications/2009/05/12/192705/view_print/
10. Інформація про власників істотної участі у банку за станом на 01.04.2012. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ - Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51343>.
11. Дані фінансової звітності банків України за станом на 01.01.2013. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ - Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
12. Федосова В.А. Іноземний капітал у банківському секторі України: переваги та загрози / В.А. Федосова, О.Г. Михайленко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2011. - Вип. 3 (10/2) – С. 139-144.
13. Мещеряков А.А. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України та шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків /А.А. Мещеряков // Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка. – 2009. - №2(42). – С. 30-34.

УДК 338.486(477)(045)

РОЛЬ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Мітющкіна Х.С., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки Маріупольського державного університету

Мітющкіна Х.С. Роль готельно-ресторанного господарства в підвищенні конкурентоспроможності регіонів.

В статті досліджено можливості підвищення конкурентоспроможності економіки старопромислових регіонів за рахунок її диверсифікації. Узагальнення зарубіжного досвіду реструктуризації економіки проблемних територій, дозволило виявити найбільш пріоритетні галузі, зокрема туристичну. Визначено, що за існуючих умов, для підвищення конкурентоспроможності проблемних регіонів України необхідно активізувати галузі невиробничої сфери, до яких зокрема відноситься готельно-ресторанне господарство. Оцінено сучасний стан готельно-ресторанного господарства Донецького регіону та доведено необхідність його модернізації та подальшого розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, старопромислові регіони, диверсифікація економіки, туристичне й готельно-ресторанне господарство, туристичний потенціал.

Мітющкіна Х.С. Роль гостиннично-ресторанного господарства в підвищенні конкурентоспроможності регіонів.

В статье исследованы возможности повышения конкурентоспособности экономики старопромышленных регионов за счет ее диверсификации. Обобщение зарубежного опыта реструктуризации экономики проблемных территорий позволило выявить наиболее

приоритетные отрасли, в частности туристическую. Определено, что при имеющемся потенциале, для повышения конкурентоспособности проблемных регионов Украины необходимо активизировать отрасли непродовольственной сферы, к которым в частности относится гостинично-ресторанное хозяйство. Оценено современное состояние гостинично-ресторанного хозяйства Донецкого региона и доказана необходимость его модернизации и дальнейшего развития.

Ключевые слова: конкурентоспособность, старопромышленные регионы, диверсификация экономики, туристическое и гостинично-ресторанное хозяйство, туристический потенциал.

Mityushkina Kh. The role of the hotel and restaurant industry in regional competitiveness improving.

This paper investigates the possibilities of improving old industrial region economy competitiveness by means of its diversification. Summing up an international experience of restructuring problem areas economy allowed to reveal the priority sectors, including tourism industry. It is determined that having available potential, to improve the competitiveness of the troubled regions of Ukraine it is necessary to intensify the branches of the nonproduction sphere, which include hotel and restaurant industry. The modern state of the hotel and restaurant industry in Donetsk region is assessed and the necessity of its modernization and further development is proved.

Key words: competitiveness, old industrial regions, economy diversification, tourism, hotel and restaurant industry, tourism potential.

Постановка проблеми. Головною метою державної політики регіонального розвитку є забезпечення якісних умов життя й добробуту населення регіонів, зведення до мінімуму диспропорційності їх розвитку. Важливе значення при цьому набувають властиві кожному регіону певні конкурентні переваги, які при вдалому використанні й ефективній комбінації можуть забезпечувати пріоритет його розвитку в умовах конкуренції. Дослідженню питань конкурентоспроможності регіону присвячена значна кількість праць вітчизняних і закордонних учених, таких як: С. Запотоцький, В. Безугла, О. Бурдяк, Я. Антоній, П. Беленький, Д.Стеченко, Ф. Фатхутдинов, Л.Чернюк, Н. Калюжнова, Б. Климчук та інших. Активізація регіонів і зростаюча їхня роль на внутрішніх і зовнішніх ринках, потреба вирішення складних територіальних проблем, забезпечення комплексно-пропорційного розвитку регіонів і високого рівня життя їх населення пов'язана із необхідністю перебудови економіки, особливо у проблемних регіонах, до яких зокрема відносять старопромислові.

Тож, метою даної статті є систематизація зарубіжного досвіду щодо реструктуризації економіки, підвищення конкурентоспроможності проблемних регіонів, зокрема за рахунок збільшення частки галузей невиробничої сфери (туристичного й готельно-ресторанного господарства) й можливості його застосування в Україні.

Результати дослідження. Методологічним підґрунтям розробки вищезазначених питань стали концепції конкурентоспроможності регіону; розробки вчених-регіоналістів щодо класифікації проблемних регіонів та їх характеристик, визначення мети, завдань, цільових індикаторів й пріоритетів структурних перебудов економіки регіонів; дослідження спеціалістів з галузі управління щодо особливостей функціонування підприємств туристичного й готельно-ресторанного господарства. Тож, важливим представляється визначення окремих категорій й понять, а саме: конкурентоспроможність регіону, проблемний регіон, диверсифікація економіки.

Регіональні дослідження конкурентоспроможності доволі диференційовано трактують поняття конкурентоспроможності регіону [1,2], проте на наш погляд, її слід розуміти як можливість регіону ефективно використовувати наявні ресурси, стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення, і відповідно, забезпечувати високий конкурентний статус порівняно з іншими територіями країни й у гео економічному просторі в цілому. Ефективність використання регіональних ресурсів, перш за все, має прояв у збільшенні валового регіонального продукту на одну особу.

Особливу актуальність проблема підвищення конкурентоспроможності набуває для територій, які не спроможні самостійно вирішити свої соціально-економічні проблеми або реалізувати свій високий потенціал й потребують активної підтримки з боку держави, тобто проблемні регіони. Виділяють декілька типів проблемних регіонів: слабозвинуті, депресивні, кризові, старопромислові й прикордонні. Економічні проблеми старопромислових районів пов'язані з характерними особливостями території, до яких відносять[3]: практично повне залучення у господарський обіг природних ресурсів; високу щільність населення; переважання галузей індустрії, що зародилися у період промислової революції; надвисокий рівень концентрації виробництва; застарілу фізично й морально виробничу й соціальну інфраструктуру; високу щільність застарілих, забруднюючих навколишнє середовище підприємств; кризові явища в економіці, політиці, екології.

Підвищення конкурентоспроможності старопромислових регіонів України можливо за умови реструктуризації їх економіки, тобто розвитку традиційних й розширення нових видів економічної діяльності, що дозволить забезпечити довготривалий, стійкий й ефективний соціально-економічний розвиток територій. Головна мета диверсифікації полягає в ефективному соціально-економічному розвитку регіону через стимулювання розвитку альтернативних галузей економіки.

Враховуючи необхідність диверсифікації економіки старопромислових регіонів пропонуємо звернути увагу на розвиток туристичної галузі й проаналізувати досвід зарубіжних країн [4,5,6] щодо її активізації й ролі у вирішенні питань проблемних територій (таблиця 1).

Узагальнюючи досвід реструктуризації економіки окремих міст країн світу, в яких провідну роль в економічному зростанні й підвищенні соціально-економічного рівня було відведено саме розвитку туризму, слід звернути увагу на те, що спільним для реалізації вищезазначених проектів було: переважання інфраструктурних проектів; комплексне інвестиційне планування; поєднання зусиль громадськості, підприємств, державної, регіональної й муніципальної влад в рамках спеціально створених нових інститутів – корпорацій територіального розвитку.

Отже, для підвищення конкурентоспроможності проблемних регіонів України найбільш перспективним є розвиток туризму. Туристичний бізнес є вигідним видом вкладення капіталу, адже він дає прямиї та швидкісний економічний ефект (окупність витрат складає 2-4 роки, витрати на створення одного робочого місця у 20 разів нижче, ніж у промисловості) [7, с. 74].

Таблиця 1

Результати диверсифікації економіки проблемних міст: зарубіжний досвід

Назва міста/ провідна галузь економіки	Напрямки диверсифікації економіки міста	Результати диверсифікації
Пулман (США) Машинобудування	Центр туризму	Ухвалення рішення Верховним судом США про входження Пулману до складу міського округу Чикаго; Визнання державою історичного об'єкту охорони Пулману в масштабі міста, штату й країни завдяки активній соціальній позиції жителів.
Солтвіль (США) Хімічна промисловість	Туристичний і діловий центр	Прийняття Агентством щодо захисту навколишнього середовища США заходів щодо поліпшення екологічної ситуації в місті. Активний розвиток малого (сімейного) бізнесу: введення великого набору пільг і переваг, консультаційна підтримка тощо.
Биг Стоун Геп (США) Вугільна промисловість	Використання екотуризму для залучення нових інвестицій і створення робочих місць за рахунок підтримки місцевих підприємств	Створення місцевої інфраструктури: місцевий коледж (спеціальні семінари для підприємств), центр розвитку малого підприємництва, кредитна установа місцевого розвитку (спеціальні позики для місцевих бізнесменів, що зайнялися екотуризмом: каякінг, рафтинг, велоспорт, кемпінг, а також індустрії Bed and Breakfast).

Кардифф Бэй (Великобританія) Вугільна промисловість	Розвиток сфери туризму й індустрії розваг.	Місто успішно перепрофільоване в центр екотуризму . Диверсифікованість економіки міста за допомогою механізмів державно-приватного партнерства (створення й функціонування “корпорацій міського розвитку”) у напрямку розвитку підприємств туристичного й готельно-ресторанного господарства. Забезпечення приросту реального валового територіального продукту на 76,4 % за 2001-2011 роки.
Теннант Крик (Австралія) Вугільна промисловість	Туристичний центр	Організація переселення спеціалістів гірничевидобувної галузі до інших родовищ. Перепрофільовання міста у туристичний центр , розвиток відповідної туристичної й логістичної (побудовано залізничну дорогу) інфраструктур.

Старопромислові регіони України, зокрема Донецький мають всі необхідні передумови для інтенсивного розвитку як внутрішнього так і в'їзного туризму: особливості географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, наявність природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу (таблиця 2) [8]. Кліматичні умови Донецького регіону за окремими показниками є навіть більш сприятливими ніж у визнаного курорту України АР Крим. Так, кількість ясных днів в Донецькій області складає 140-150 на рік (Крим – 115-143), кількість днів з температурою вище 15 градусів варіюється в межах 125-130. Рекреаційно-туристичний потенціал Донецького регіону формують: Слов'янський курорт, узбережжя Азовського моря, спалеосанаторій в соляній шахті міста Соледар Артемівського району, агросадиби сільського туризму. Сумарна кількість санаторно-курортних закладів складає 16% від загальноукраїнської кількості.

Таблиця 2

Ресурси туристичного потенціалу Донецької області й АР Крим

№ п/п	Показник туристичного потенціалу	Регіон	
		АР Крим	Донецька область
1.	Бальнеологічні ресурси		
	Лікувальні грязі, тис. м3	32983	650
	Мінеральні води (сумарний резерв, м3/добу)	21192	25970
2.	Природно-заповідний фонд (місцевого/державного значення)	146/57	112/21
3.	Об'єкти культурної спадщини (місцевого/національного значення)		
	Археологічні об'єкти	5880/64	3569/29
	Об'єкти архітектури й містобудування	831/214	63/13
	Об'єкти історії	5154/34	2087/5
	Об'єкти монументального мистецтва	14/8	32/5
	Історико-культурні заповідники	7	1
4.	Культурні ресурси		
	Музеї (з філіями) державні/громадські	40/99	23/22
	Театри/філармонії	6	5

Незважаючи на наявні об'єктивні передумови, туристичний сектор не відіграє належної ролі в господарському комплексі регіону, що підтверджується як часткою туристичних послуг в загальному обсязі наданих послуг області, так і часткою регіону у загальнонаціональному обсязі наданих туристичних послуг країни. В цілому, в Україні поступово відбувається збільшення вкладу туристичної галузі у формування державного бюджету та бюджетів регіонів. Однак показник, що не перевищує 1,5-2,5% [9] доходної частини, не відповідає туристичним можливостям України. У багатьох країнах (розвинутих й тих, що розвиваються) частка доходів від туризму становить до 30%, а в деяких випадках до 70% доходної частини державного бюджету [7, с.75].

Для забезпечення туристичної діяльності регіонів необхідна, окрім основних ресурсів (природно-рекреаційних, історико-культурних), наявність розвинутої соціально-економічної інфраструктури, а саме: транспортної, готельної, харчової, інформаційної, тощо.

Таблиця 3

Показники розвитку готельно-ресторанного господарства Донецького регіону України за 2007-2011 роки

	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1.	ВДВ Донецького регіону, млн. грн.	81378	103145	92927	115427	-
	ВДВ готельно-ресторанної галузі Донецького регіону, млн. грн.	623	783	628	789	-
	Частка готельно-ресторанної галузі у ВДВ Донецького регіону, %	0,77	0,76	0,68	0,68	-
2.	Кількість суб'єктів господарювання в Донецькому регіоні, одиниць	83955	87533	90006	92265	94507
	Кількість суб'єктів готельно-ресторанної галузі в Донецькому регіоні, одиниць	1273	1301	1312	1335	1355
	Частка суб'єктів готельно-ресторанної галузі у загальній кількості, %	1,52	1,49	1,46	1,45	1,43
3.	Товарообіг ресторанного господарства України, млн. грн.	-	5009	5498	6600	7983
	Товарообіг ресторанного господарства Донецького регіону, млн. грн.	-	313	345	544	512
	Частка Донецького регіону у товарообігу ресторанного господарства України, %	-	6,25	6,28	8,24	6,41
4.	Обсяг реалізованих послуг Донецького регіону, млн. грн.	-	13430,4	13480,9	15769,9	19273,6
	Обсяг реалізованих послуг готельно-ресторанної галузі Донецького регіону, млн. грн.	-	211,5	196,3	194,4	278,8
	Частка готельно-ресторанних послуг у реалізованих послугах Донецького регіону, %	-	1,57	1,46	1,23	1,45
5.	Інвестиції в основний капітал готельно-ресторанної галузі України, %	1,4	1,4	1,7	1,8	2,1
	Інвестиції в основний капітал готельно-ресторанної галузі Донецького регіону, %	0,9	1	0,6	1	2,3

Припущення стосовно слабого розвитку туристичної інфраструктури старопромислових регіонів України ґрунтується на статистичних даних офіційних джерел й підтверджується даними різноманітних наукових досліджень. Одним з найбільш важливих елементів туристичної інфраструктури є готельно-ресторанне господарство, показники ефективності роботи якого у Донецькій області представлено у таблиці 3 [10].

Отже, аналіз наведених даних дозволяє зробити висновки про те, що протягом п'яти років частка готельно-ресторанної галузі не перевищувала 0,8% валової доданої вартості, разом з цим частка суб'єктів підприємництва, що здійснюють відповідну діяльність вдвічі більша, що може свідчити про невеликі масштаби діяльності існуючих підприємств. Проте, частка Донецького регіону у товарообігу ресторанного господарства України є однією з найбільших в країні і складає майже 6,5% (Львівська область – 5%, АР Крим – 3,6%). Найвищий рівень показника сформований не стільки за рахунок великої кількості закладів харчування, скільки завдяки високому рівню цін, порівняно з іншими регіонами країни.

Посилення ролі готельно-ресторанного господарства у конкурентоспроможності регіону, як свідчить зарубіжний досвід, неможливо без стратегічного планування та реалізації інвестиційних проектів. Наразі обсяг інвестицій у готельно-ресторанну галузь Донецького регіону є вдвічі нижчим за середньонаціональний показник (близько 1% інвестицій в основний капітал регіону). Підготовка до проведення Євро-2012 в Україні сприяла інвестиціям в готельно-ресторанну галузь регіону, що відповідно позначилося збільшенням показника до 2,3%.

Висновки. Отже, незважаючи на фактичне збільшення кількості підприємств готельно-ресторанної галузі Донецького регіону, позитивну динаміку їх основних показників, розвиток даної сфери є недостатнім й не відповідає існуючому потенціалу. До того ж на думку більшості експертів, в тому числі і представників Міністерства культури та туризму України, переважна більшість об'єктів системи розміщення туристів фізично й морально на сьогодні застаріли. Більшість готелів була збудована декілька десятиліть тому та потребує відновлення. Нестача готельних номерів зумовлює дуже високі за міжнародними стандартами ціни на готельні послуги в Україні. Проблемним також є питання рівня послуг, що не завжди відповідають міжнародним туристичним стандартам.

З огляду на зазначене вище, особливої актуальності набуває використання кластерної системи, тобто об'єднання взаємопов'язаних підприємств та організацій, діяльність яких спрямована на забезпечення, надання туристичних послуг, що дозволить активізувати розвиток даної галузі в економіці регіону. Туристичний кластер має об'єднати: туристичні фірми та агентства; підприємства готельно-ресторанного господарства, громадського харчування; навчальні заклади, що забезпечують підготовку фахівців у сфері туристичної індустрії та готельно-ресторанного господарства; організації та установи, що забезпечують інформаційний, юридичний, науково-методичний супровід.

Таким чином, розвиток туристичної сфери, зокрема готельно-ресторанного господарства мають стати тією рушійною силою, яка сприятиме переорієнтованню економіки проблемних регіонів країни, завдяки створенню нових робочих місць й загальному підвищенню обсягів наданих послуг. Впровадження заходів щодо розвитку інфраструктури туризму, відповідно, призведе до збільшення частки нематеріального сектору у господарстві регіону; покращенню стану навколишнього природного середовища, завдяки екологічно безпечній діяльності підприємств галузі; розвитку комунікаційної інфраструктури регіону, та в решті решт, підвищенню рівня добробуту населення, тобто реалізації головної мети регіональної політики країни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бурдяк О.В. Конкурентоспроможність регіонів як необхідна передумова зростання конкурентоспроможності країни [Електронний ресурс] / О.В. Бурдяк. – Режим доступу: <http://intkonf.org/burdyak-ov-konkurentospromozhnist-regioniv-yak-neobhidna-peredumova-zrostannya-konkurentospromozhnosti-krayini/>
2. Запотоцький С.П. Региональная конкурентоспособность: место в общественной географии / С.П. Запотоцький // Региональные исследования. – 2012. — № 4. – С. 17-24
3. Черниченко Г.А. Региональная экономика: учебное пособие / Г.А. Черниченко, О.А. Чижикова, К.С. Митюшкина. – Мариуполь: МГУ, 2010. – 173 с.
4. Пьянкова С.Г. Формирование институтов развития моно профильных территорий: зарубежный и отечественный опыт / С.Г. Пьянкова // Экономические науки: фундаментальные исследования. – 2011. — № 12. – С. 422-427
5. Коновалова Т. А. Государственные механизмы повышения эффективности развития монопромышленных городов стратегического значения [Текст] / Т. А. Коновалова // Молодой ученый. — 2013. — №3. — С. 229-234.
6. Рудова А.А. Повышение занятости в моногородах: отечественный и зарубежный опыт [Электронный ресурс] / А.А. Рудова // Проблемы местного самоуправления. – Режим доступа: <http://www.samoupravlenie.ru/50-02.php>
7. Дубенюк Я.А. Развитие мирового рынка туристических услуг: [монография] / Я.А. Дубенюк. – Донецк: «Вебер», 2009. – 184с.
8. Мацука В.М. Развитие туризма в Азово-Черноморском регионе Украины / В.М. Мацука, К.О. Соколова // Проблемы экологического та соціально-правового розвитку Азово-Черноморського регіону. – К.: Міленіум, 2013. – 414 с.
9. Грабовенська Софія Петрівна Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної сфери в Україні [Електронний ресурс] / С.П. Грабовенська // Центр підтримки бізнесу. – Режим доступу: <http://newbiznet.com.ua/index.php/en/articles/80-market/335-2013-07-31-07-08-09>
10. Статистичні збірники «Регіони України». Частина II, 2011, 2012 / Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – Офіс веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 330.59

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДЬОГО КЛАСУ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Миценко І.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Кіровоградського національного технічного університету (Україна)

Миценко І.М. Еволюційний розвиток та механізм формування середнього класу в економічній системі

У статті досліджено механізм формування і розвитку середнього класу в економічній системі. Визначено його соціально-економічний процес, як основа організації та координації складної ієрархічної системи, в якому відбувається еволюційний розвиток. Встановлено, що завдяки енергетичному потенціалу та соціальному капіталу, а також людській діяльності формуються соціальні групи та класи. Враховуючи те, що теоретико-методологічні принципи формування середнього класу мають системний характер, проаналізовано стійкість економічної системи та її взаємозв'язок із внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Доведено, що середній клас є тим суспільним прошарком, який запобігає виникненню протистояння в суспільстві. Узагальнено функції середнього класу як посередника між економічним базисом, соціальною структурою й набудовою між ідеями та ідеалами суспільства. В досліджуваному матеріалі виокремлені інтереси середнього класу, які характерні для більшості населення, оскільки вони виражають економічні, соціокультурні, політичні та інші життєвоважливі функції розвитку суспільства.

Ключові слова: середній клас, суспільно-економічна система, соціально-класова структура суспільства, соціально-